

B R Á D

Irta: PERNEKI MIHÁLY

Mutatvány a szerző közelebről megjelenő regényéből.

Éjjel volt. Kiment a Kőrös partjára és leült. Mintha olvasztott mész hömpölygött volna a lábai előtt. Az arany salakja. Az összezúzott kőtörmelék, amit a rudai 12 apostolbánya kiokád magából. — Azért a tetves aranyért képesek elcsufítani ezt a szép folyót. — Néha egy hal ugrot fel nagy ivben. — Még jó, hogy ki nem döglenek belőle. — Végig hevert a part lankásán és nézte a csillagokat. A bugyesdi, dumbrávai hegyeken pásztortüzek égtek.

Az állomás Perronján levő csengő Arad hívójelét adta. Egyszer-kétszer-tizszer, — míg végre jelentkezett. — Éjjeli szolgálat. Egy kicsit jólesik az ottani forgalmistának is végigheverni a diványon. — Mégis, mi lehet ez a nagy zörgés? Szokatlan. Nem az, hogy hívták, hisz éjjel nappal van kint vonat a pályán. Mégis. Lehetett érezni, hogy idegesi kéz forgatta a készüléket. Benne vibrált a mágnesben a „baj”. — Vasutas vére felágaskodott. Figyel... Orrcimpái tágulnak... Ujabb hívójelek. — Siria. — Csend. Ujabb telefonzörgés: — Ineu. Repszig. Muscamaderad — olvassa le a csengő jelzéseit. Utána körözés. Felugrik. Rohan az iroda felé. Lekapja a hallgatót... — csend. Elkésett. Megfeszíti az idegeit. Valahonnan messziről egy M. Á. V. rendező pályaudvarról van áthallás. A másnapi szolgálatosok neveit mondja telefonba a forgalmi tiszt. Mellékvonlra kapcsol. Búgás. Reszkettek a drótok. A távirógép bizonytalanul kattogott. Rányítja a szallagot. Éktelen jelek, majdnem kibetűzhetetlen: „Aladár... aranyos... fiú...” — Valami zöldgallérú praxi gyakorolta magát. — Ugylátszik, vizsgára készül. — Legalább hagyná abba, hogy megkérdezzek egy állomást, mi ujság? Az csak tovább botorkált a Morse jelek között. — Ha telefonon hívok fel valakit? Odacsődül az egész baktersereg. Jelentik, — jön a büntetés. Ha nem is Papp Istvánnak, — az apjának, vagy az állomásfőnöknek. De mi történhetett? Feltétlen baj van a vonalon, segínyt kértek Aradról s a körözés már a segélyvonatnak szólt, — következtetett. — Láz-as fantáziája tovább szötte: — Robog a segélyvonat. Munkások fákkal, csákányokkal dolgoznak. — Itt emelni. Ott széjjelkapcsolni. Világítson csak ide! Ki ez a halott, nem ismeri? Hol? Mit? — Nem birta tovább idegekkel. Végig szaladt a falon lógó menetrenden, — hogy melyik állomás vár vonatot ebben az időben? — Hajnali 3 óra 12 perc. Megvan. — Lenyomja a távirógép gombját, hogy értesítésére adja „Aladár” nevű „aranyos fiúnak”, hogy ő is akar valamit a gépen. — Az áramkör megszakadt. Felengedte. Egy pillanatnyi csend... már bele is vágott, nehogy „Aladár” megint rátehénkedjék — és biztos kézzel szórta egy Arad melletti állomás hívójelét. Pattogott a gép. A két kalapács közt finom Volta iv cikázott — „Jelentkezés,” „Értem” jel s még egy pár formáság. Elképzelte, hogy a szolgálattevő milyen nagyot néz, mikor leolvassa a feneketlen messzeségben levő állomás nevét az eldugott hegyek között. — Szomszéd, — mi ujság? — kérdi. — Miért volt a nagy telefonálás?

Nyomban jön a válasz: — Karambol volt. Az 59-es másodrész tilos jelző mellett futott be.

Vére végigfutott rajta, mint egy ostor. — Hány halott? — üvölti, — és kicsodák? Mintha telefon mellett állna, de fegyelmezett keze

ugyanazt kopogja a szalagra: — Hány halott és kicsodák?

Egymásután bujtak **ki** a gépből a kísértetek. — A fűtő ijedtében leugrott és neki vágódott egy telefonpóznának. A mozdonyvezetőt agyonnyomta a szerkocsiból rázuduló széntömeg. Egy fékező a kocsik közé szorult. A többiről egyelőre nincs hír.

Nyugtázta és lezárta a gépet. Szinte eszeveszetten rohant ki az irodából és beleüvöltött a dermedt hegyekkel megrakott éjszakába: — Megéheztek a vasak. Megszomjaztak a talpfák. Vasutas hust ettek és vasutas vért ittak rája. Vasutas vért, kinek nem szabad mozgó kocsik és egyéb járművek közé bujni. Kinek nem szabad szolgálat közben aludni, nehogy elfelejsten szalutálni. Várhatja a család. Nem kell többé utitáskát készíteni. Neki tisztelgnek a temetésen. A főnök. A felügyelő. A főfelügyelő. Talán az igazgató is. Hivatalból könnyeznek és tovább indítják a vonatokat. A vonatnak menni kell. Késni tilos, mert jön a meghíányolás. Fegyelmi. Elbocsájtás. Nem, nem leszek vasutas. Én már láttam Geszneret megdőglenni a vasuti kocsik ütközői közt. Én már láttam forgalmistát börtönbe vonulni, mert összeengedett két vonatot. Mind a kettő sirt. Mind a kettő szenvedett. Melyik halt meg előbb? Mind a kettő abban a pillanatban, mikor aláírta az ivet, hogy vasutas lesz.

Berontott a lakásba. Sarkig kivágta az ajtót s felhördült: — karambol volt a vonalon.

Az ágyak megcsikorognak, mindenki felugrott, mintha a villám csapott volna a párnájuk alá. — Mikor. Hol. Hányas vonat. Hány halott?

— 59-es másodrészt.

— 8 óra, 12 perccel haladt át az állomásunkon, — hangzik a válasz. A másik már mondja a mozdony számát. Harmadik a vezető, fűtő nevét, míg lassan az egész személyzet névsora elhangzik a lakásban. — Ki él, ki halt meg?

— Ma nekem, holnap neked.

— Gyengén égétt a zárjelző lámpájuk. Utánuk akartam telefonálni. Én engedtem keresztül megállás nélkül az állomáson... —

Megindult a vita. Váltó. Szemafor. Menetsebesség. Fékút, — hajszálpontos szakismeret a legkisebb gyerekekben is. Ha a váltó? Ezt és ezt függesztik föl. Ha a szemafor? Ezt. Belesimul az anyja, hangja az öreg felé: — Vigyázzon maga is. Rossz rágondolni. Szegények. A temetésre biztosan lesz különvonat. Elmegyek. Holnap szedjetez mezei virágot koszorúnak és valahogy szárnyaskerék formájában kössétek össze. Te se menj többet a gyárba, mert bajod lehet. Ne mászkáljatok a padlásra, mert leestek. A pincébe, mert megcsip a varangyos béka. Az istállóba, mert agyondőf a tehén. A Körös partjára, mert belefultok, mint szegény Lacikánk. — Láthatatlan fekete szárnyaskerék röpködött a szobába körbe-körbe. A vasut kereke. Az anya még egy ideig folytatta a felsorolást, hogy hová nem szabad menni. Kiderült, hogy sehová. Az öreg meguntta végre s rávakkantott: — A te bolond fejed. Hát akkor mit csináljunk, nem mondanád meg? Ülünk a szobába és tegyük össze a kezünket? Ez sem lesz jó, mert a fejünkre szakadhat a mennyezet. Mindig ilyen számárságokat beszélsz.

— Amit én mondok, az mind számárság. Csak amit maga mond, az okosság. Azért lógott hajszálon két esetben, hogy össze nem szaladtak a vonatok. Meg Geszner, akit a tolatásnál agyonnyomtak.

— Mondom, hogy bolondokát beszélsz. Hát oka voltam én valamelyiknek? Kész bolond vagy. Az egész famíliád is az volt, de te különö-

sen.

A többit már tudta kívülről. Visszament az irodába híreket lesni. Az eddig látott összes vasuti balesetek felrajzoltak benne. Leakasztotta a hallgatót. Csend A sebesültek jajgatása nem hallatszik át a drótokon. Visszaakasztotta a hallgatót. A felajzott szerencsétlenségek negatívjai örülten futkostak és jeleket kopogtak agytávírdájának szalagjára. Előtte Geszner állt Végig nézte, szinte Végig élte szenvedését. Örült erőfeszítést tettek vasutastársai, hogy élve kiszabadítsák az ütközők közül, de kicsinek bizonyultak a behemót kocsik mellett. Végül csak a vas győzött. Geszner fékezőről nem neveztek el mozdonyt. Állomást sem. Mégcsak egy rongyos megállót sem. De elneveztek a nagyfejúknél, akik végelgyengülésben vagy túltápláltságban hálnak meg. Sok ilyen Gesznere van a vasutnak. Meghalt. Elment. Börtök a nettelvélbe: „—Késés oka, Geszner fékező balesete.” — Gyerünk. Kapcsolják már össze azt a szerelvényt. Kész? Fütty. Trombita. A gőz belekapaszkodik a rudakba és gázol. Mindegy, hogy ember, vagy vas kerül a kereké alá. A gőznek nincs szeme. A vasutasnak van. Ott a szabályzat. Miért nem tartja magát ahhoz? „Mozgó járművek közé belépni, azt össze- vagy széjjel akasztani tilos,” Tessék így dolgozni. Leál-lithatnák az egész vasutat. Hogy akassza le a csavarkapcsot mozgás és belépés nélkül? Ezt nem írják elő. Nem is lehet. Ezer és egy szabadalmat kipróbáltak, — nem vált be. Amelyik bevált volna, drága. Szegény a vasut, Maradt minden a régiben. Olcsóbb a fékező. Meg fe-dezve vannak a kártérítéstől is. Per esetén az ügyvéd a tarsolyában viszi a szolgálati paragrafusokat. — Minek csinálta? Tilos. — De azért próbálná valaki a tolatószemélyzet közül azt mondani: — „Szabályzat értelmében nem buvok a mozgó járművek közé.” — Bolondnak tartanák és már le is szerelhetne. De ilyesmi még nem fordult elő a vasut krónikájában. Hisz így is, aki óvatos és nem legénykedik a halállal, kijár a vonatvezető gunyolódása: — „Nem cukrásznak készült maga? Azt gondoltam. Féél, hogy összetöri a kocsikat? Bujjon csak be bátran. Ne féltse azt a tyuksz...” életét.” — És megy a hajsza. — Gyerünk-gyerünk. Zavarják azt a mozdonyt, hogy ne olyan lustán mozogjon. Lökjék bátrabban azokat a kocsikat. Mégsem vagyunk kész? Gyerünk: itt az indulás ideje! Gyerünk, mert elver a másik vonat! Gyerünk, mert mi verjük el a szembe jövőt! Gyerünk, mert nincs mivel indokoljuk a késést. — A késés. Réme a vasutnak és vasutasnak. Potyognak érte a büntetések. Menetidőt nem lehet hosszabbítani, mert üzemköltség többletet jelent. A? Ü. V.-nek előnyösebb a rövid menetidő. Személyzet? Állomás? Idegeskedhet a forgalmistától az éjjeli őrig. — Gyerünk, mert felforgatják az egész vonalat! — Rendkívüli keresztezés? Káromkodnak, mint a záporosó. A forgalmista izzad, számolja a különféle menetidőket, míg bele nem zavarodik. — Ez a vonat itt van. Az ott van. Ennek a terhelése ennyi. Annak annyi. Ennek a sebességi csoportja ez. Annak az. Ez személy. Az teher. Fúj-e a szél? Esik-e az eső? Hogy áll a hőmérő? — Jaj, ha hibás a keresztezés. Ha a személyvonatot várhatja meg, — az a baj. Ha a tehervonatot veri el, — az a baj. Káromkodik tovább, vasutas csákóját addig nyomogatja, huzogatja a fején, míg a telefonhoz nem lép s megváltoztatja a keresztezést.

A központban sok a ráérő. A menetleveleket addig bogarásszák, míg akad rajta valami jelenteni való. Örül a szerencsétlen, ha jelenthet ilyen „szabálytalanságot”, mert az előmenetele függ tőle. A feljelentettnek is. Megy a büntetés. Jobbik esetben a pénz, ha már többször előfordult, áthelyezés. Az is lehet, hogy csillagba kerül. Akkor aztán otthon

van. Földig érő szakállal járhat, mégsem tud felfele kuszni a számárlétrán. Ilyenkor nem automatikusan megy a kinevezés és előléptetés, hanem az igazgatóság „belátása” szerint. Ezeket a belátásokat meg mindenki ismeri, kinek helyén az agya.

Utólag mindent könnyű megállapítani, hogy hogy' kellett volna. Ez áll a keresztezésekre is. Tessék a vágányok közt szaladgálva ezer másra gondolva rendes munkát végezni. Az egyik mozdonynak víz kell, másiknak szén, harmadiknak olaj. Nincs határ. Egyik ki akar menni, másik be akar jönni. Telefon. Távirda. Védjelzők. Hajrá. Gesznernek is ez utóbbi tűzte ki a fejfáját. — Kész a szerelvény? — Nem, még egy kocsit kell a végére akasztani. — Gyerünk, mert itt az indulás ideje. — Igen, de a mozdony a kocsi előtt állt. Ha megkerüli az állomást, — előre beírhatja a késést. De mivel indokolják? Nincs elfogadható ok. Hát majd nem kerüli meg. Nem muszáj lökni, lehet rántani is. Nem szabad? Nem látja az igazgató. És ha látja? Másfelé néz. Törődik is vele, még nincs baj.

— Gyerünk, Geszner bujjon közé és rántsák rá. De már menjenek is. Mit néz? Gyerünk, ha mondom, indulás előtt állunk. Nem volt maga valamikor cukrász?

A mozdony hátranyom pár száz lépést a kocsival együtt. Geszner beállt a mozdony és kocsi közé. Félkézzel a kocsi oldalát fogta, másikkal a csavarkapcsot. Félábra valami kiugráson) húzódott meg, másik meg lógott a levegőbe. — Kész?

- Kész.
- Megfogódzott jól?
- Meg.
- Mehet?
- Mehet.

Hajrá. Rákapcsol a mozdony teljes gőzzel, majd hirtelen ellengőzzel megtorpan, csak úgy porzik a sin. Az ütközők éles csengéssel összefutnak, a csavarkapocs meglazul erre az örültségre. Most keli hirtelen kiakasztani. Ki is akasztotta. Nagyszerű, már rohan is a mozdony teljes gőzzel, nehogy beérje az utána rohanó kocsi. Igen, de hivatalos vasuti nyelven rövid volt a rántás. Ahogy a mozdony átfutott a váltón az első vágányra, átcsapták a váltót, hogy a kocsi a második álló szerelvényre fusson, de... talán elcsúszik, ha még egy kicsit, hiába, beérte határon kívül, oldalba fogta a mozdonyt és...

A vonóhorgon féllábbal csüngő Geszner talán gondolkozott is egy pillanatig, — hogy szabaduljon? Ha elengedi magát? — a kerekek alá esik és keresztül gázolnak rajta. Mire más eshetőségre gondolhatott volna, már közé is szorult a két ütközőnek. Még ebben sem volt szerencséje. Nem teljes mellkassal, mi egy pillanat alatt végzett volna vele, hanem valahogy ferdén. Nagyot roppant a mellkas és három teljes óra kellett, míg a belső vérzés átszállította a mennyei vasutakra. És a szenvedés? Kézzel-lábbal, foggal-körömmel dolgoztak vasutastársai, hogy kiszabadítsák. Mit értek az öt-hat kilós kalapácsütések az olyan alkatrészeknél, amit gőzkalapáccsal formáltak össze.

Ő végignézte az egész három órás halálvergődést. Nem is felejtette el. Nem is fogja. — Vízet adjanak. Jaj, szabadítsanak ki emberek. Mi lesz a családommal? Szegény feleségem. Mondják meg neki... — megcsuklott a hanggal, — jaj, vizet adjanak. Táviratozzanak Aradra, küldjék le a családom, hogy lássam még őket utoljára. — Tovább nyöszörgött, szeméből gyengén csörgedezni kezdtek a könnyei. — Jaj, tegyenek egy kis jeget a számba. Szegény kis családom. Mi lesz veletek? Emberek, ne feledkezzenek meg róluk. — Lássá-lássá Papp bácsi, mit csinált velem?

Azt gondolta, hogy az öreg volt a váltónál. Tévedett. Talán, ha ő van nincs baj, mert a kocsit a mozdony után engedte volna. Többször előfordult már, hogy öreg róka vasutasságán mult, hogy nem lett haláleset. Talán. Ki tudja? Ki tudja mi történik, ha Steffenson állatorvosnak születik. Közvetlen a rántás előtt zörgött a szolgálati bódé telefonja, bement jelentkezni. Csak a nagy jajgatásra rohant ki. Saját személyzetük közül kezelte az egyik a váltót. Ez is tilos. De a vasut híres arról, hogy minden tilos, amiért esetleg kártérítést kellene fizetni, de azért csínálják. Jól tudja ezt az igazgatóság is.

Hiába mondta az öreg: — Nem én voltam Gesznerkém, ne is okoljon engem, — nem értette, nem tudta felfogni. S míg csak élet volt benne, felváltva ismételte: — Vízet adjanak, mi lesz a családommal?

A hullát betették a podgyáskocsiba és hazaszállították Aradra. — „Késés oka? — Geszner fékező balesete.” —

Végig ott csetlett-botlott köztük. Zavarták szép szóval, fenyegetéssel. Nem ment. Ha húztak, nyomtak valamit, odaugrott és segített. Felkapta a kalapácsot és ütötte a vaggont teljes erejével, hogy eresse el Geszner. — Hiába. — Végre az állomásfőnök megsokalta és szólt az apjának: — Papp, zavarja el a fiát, mert még vele is történik valami. — Az öreg felkapott egy jelzőzászlót, megfordította s nyelével nagyokat vágott rá. Minden, ütés fáj, vézna testén hurkák fakadtak. Kicsit odább állt, de később ismét közöttük csetlett-botlott. Nem lehetett vele bírni. Együtt szenvedte a fájdalmat az összenyomott fékezővel. *Kis* öklével megfenyegette a vasutat.

Amikor a halottat vivő vonat kihaladt az állomásról, mezitlábás sarkát összeszorította, lábfejét szétnyitotta, hogy szabályos „vigyázz” állásban, feszesen sapkához emelt karral tisztelegjen. Így állt hosszan, míg elgördült előtte a tehervonat, még azután is, míg végleg el nem tűnt a boncesdi kanyarban. Szeméből dőlt a könny, levetette magát a földre és sirt.

NAPOK EGY TANITÓ ÉLETÉBŐL (II.)

Irta: MORVAY GYULA

Ezeken a hűvös, csillagos őszi estéken hajnalig is világosság van, ma este azonban mély sötétségbe mártódott a falu. Sehol egy szikra világosság: csak a sarki kocsmá himballódzó lámpája világít végig a széles uccán. Ide bujnak az emberek: isznak, beszélgetnek. Késő estig dolgoztam az iskolában, mikor hazamentem már sötét volt, égett a kocsmái lámpa. Emberek mentek, jöttek körülötte, néha kihallatszott két hegedű szaggatott hangja, később minden kurjongatásba, pohárcsenésbe, elmosódó zajba fulladt. Fiatal gazda állított meg. Érdekes, hogy első kérdése ez volt:

— maga is ~~immet~~ jöm?

- nem. Az iskolából jövök.

— azt hittem, hogy betért, pedig rosszul tenné, mert ~~nem sokat ér~~ ez a história. Addig jó, míg legény az ember, aztán már komolyabb dolgok következnek.

— mik lennének azok a komolyabb dolgok?

— éppen ezt akartam magának mondani. Itt sétálok már régen, ~~me~~ magát vártam. Felesége azt mondta, hogy még nem jött ki az iskolából: